

05

A

1530

בש הקבר:
אורים ותומים

6.
XXXIX

i.
De

Urim & Tummim

DISSERTATIO PHILOLOGICA
PRIOR,

Quam

SUB PRÆSIDIO

VIRI AMPLISSIMI & EXCELLENTISSIMI

DN. ANDREÆ SENNERTI,

Lingv. Oriental. Profesforis Publ. celeberrimi,
& Academiae SENIORIS
venerandi,

In INCLYTA LEUCOREA

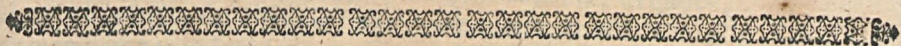
Publicae *συμφιλολογούντων ἐξείδος*
submittit

M. JOHANNES *Delreich* / Scanus,

A. & R.

In Auditorio Majori.

Ad Diem VI. Octobr. M. DC. LXXVII.

WITTEBERGÆ,

Literis MATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.

05 A 1530

Citè profectò dixit, quicunqve

fuit, χαλεπὰ τὰ καλά. *Difficilia, quæ pulchra.* Quippe ea rerum optimarum indoles, ut, quicquid habeant eximii, minus in conspicuo esse patiantur. Quicquid sit, multa tamen, solò, ut ita loquamur, nomine lenocinantur, & occultâ quâdam naturæ vi ad ea inqvirenda propellimur: Scilicet in-

quietos nos agit Venustatis Amor, nec quicquam rectius nostrò mederi desiderio, quàm rerum pulchritudo potest; imò non acquiescimus ante, quàm in solidam, si modò fieri possit, earundem cognitionem pervenerimus, & γὰρ λαυδᾶναι τι κρείττον ἐδέν, *inquit Nazianzenus.* De profanis non est, quod dicamus; quis, quæso, nescit, innumera in sacris reperiri Venustatis exempla, eadem verò nostri respectu in altissimis mysteriorum latebris recondi, nemo est, qui ignoret; scilicet nomina scimus, rerum verò ipsarum confusam, ne dicam accuratam, habere cognitionem, tam est difficile, quàm quod difficillimum. Aharonem maximum Gentis Judaicæ sacerdotem summi illius & verè maximi, melioris utpote testamenti Mediatoris & Pontificis, Jesu Christi Typum illum clarissimum contemplamini. Quanta, quæso, Personæ Majestas; quanta officii dignitas! quantus in vestitu decor, quantus in ornatu nitor! Verùm: quot ibi mysteria? quot abstrusa? quot occulta? quot indagatu difficilia? Omnia excutere tenuitatis nostræ memores nec volumus nec possumus. Unicum saltem Aharonitici pectoralis Insigne verè insigne *לפי עניות דתנו* ut loquuntur *Hebræi*, considerare statuimus. Certè profectò, si quod res est, nobis hac de re dicendum, idem fateamur necesse est,

quod de sectione Num. XIX. 2. in libro Jalkut, fol. 187. col. 1. his
 consignatum verbis legimus : כל זה נסותי בחכמה לית
 הנחתי חכמה בעולם שלא אמרתי עליה וכיון שהגעתי
 לפרשת פרה אדומה אמרתי אחכמה והיא רחוקה
 : ממני. *Omne hoc tentavi in sapientia, & nihil in mundo reli-*
quum feci de sapientia, quod non dixerim, at postquam perveni ad
sectionem, de vacca rufa (Num. XIX. 2.) dixi, nunc acquiram sa-
pientiam, & illa longius à me recessit. Imò ipse etiam Buxtorfius
 tantæ eruditionis Vir in Exercit. Exercit. 3. c. 1. p. 269. rotundè fa-
 tetur, se ob ingenii sui tenuitatem & rei difficultatem nihil solidi
 ac certi posse polliceri. Grave igitur, & nostris planè impar hu-
 meris negotium suscipimus, cum juxta dictum Thalmudistarum
 in Masfeheth Joma, fol. 19. column. 1. מיגמר בעתקתא קשה
 מחרתה. *Discere antiquum difficilius sit, quàm novum.* Sacræ
 itaque antiquitatis amore ducti negotium istud aggredimur, pi-
 ctorum filios imitati, qui, cum aliquid vivis exprimere coloribus
 nequeant, ductis lineis, & tenui id ipsum penicillò adumbrant,
 nos, sicubi erraverimus, solati istò Regum sapientissimi, 1. Reg. IIX.
 v. 46. אין אדם אשר לא יחטא. *Non est homo, qui non peccet:*
 scilicet errare humanum! Sit igitur *ὄν θεῶν*

CAP. I.

UNde incipiendum. Scaligeri, Platonis, &
 Theodoreti sententia, Spencersi opinio contraria. Nomina
 hic explicata *Qvæ*. Urim & Tummim Originatio. *Qvare* sic di-
 cantur. Castellus, Buxtorfius, Schindlerus aliq. citati. Bellarmini de-
 rivatio monstrosa impugnatur. Urim & Tummim sunt pluralis Nu-
 meri. Cur. Cornelii à Lap. & Hachspanii opinio. Habent præfixum He
 Emphaticum. Modò conjunctim, modò sejunctim sumuntur. Beebài
 citatur. Versionibus quid tribuendum. Onkelos non vertit. Cur Non.
 Septuaginta & alii quomodo verterunt. Latini quomodo vertant.
 Ariemontani & Tremellii sententia. *שן* unde derivetur. Forsteri
 derivatio. Græcorum versio. Dicitur *λογίων*. Cur. Josephus quomo-
 do vertit. Drusii sententia. Dicitur Rationale. Gentiles Christiano-
 rum

rum ritus imitantur. Spencerus notatus. Fabricius laudatus. **יִשְׁתַּבְּשׁוּן** Quid: Vestes Sacerdotales quor & quales. Descriptio & confectio **תְּשֻׁבָּת**. **תְּשֻׁבָּת** Ephod Originatio & Homonymia, & quid fuerit.

I.

AB ovo, quod ajunt, ut ordiamur, præmittenda omninò **ὀνομα-
τοποιΐα** s. nominum evolutio, quippe à nominibus inci-
piendum docet subtilitatum Magister Scaliger Exercitat. I. sect. I.
juxta illud Platonis in Gorgia: **ὅς τῶ ὀνόματι οἶδε, οἶσται καὶ
τὰ πράγματα**: Qui novit nomina, novit etiam res. His gemella
habet, cit. Clar. Hotting. Exercit. AntiMorin. th 3. p.2. Theodo-
retus. **καὶ ἵνα ἀλέξις δὲ πολὺτος προβαίη καὶ μηδὲν ἀμφιβαλ-
λομένων μεταξύ ζητήσεων ἀνακόπη τὸν λόγον, δεῖ εὐκρίνεις γί-
νεσθαι τῶν ὀνομάτων τὰς σημασίας**, h. e. ut discursus sine impedi-
mento procedat, & nulla ambiguitas explicationi interjecta sermo-
nem retardet, oportet nominum significationes planas fieri. Atque
hæc sententia contraria omninò, & è diametro opposita est sen-
tentia Joh. Spenceri, quippe qui prius de re, quàm de nomine
agendum censet, cum minus negotii facessat natura rerum, quàm
origo nominum, inq; nominis scientiam per rei cognitionem fe-
licius dirigamur. vid. cap. 5. sect. 5. pag. 257. sed hanc sententiam,
tanquam absurdam & veritati minùs congruam recitando refu-
tavit Clar. Carpovius in Notis ad Schic: Jus Regium p. 32.

II.

Quatuor igitur hîc consideranda nobis veniunt nomina, tum
ipsius Insignis Aharonitici, tum rerum, quibus istud insertum fuit:
Nos de omnibus ita agemus, ut primò de Etymologiâ, adjunctâ,
si quæ fuerit, homonymiâ, & deinde de quâ plurimis Versioni-
bus, aliisque, quæ huc pertinere possint, pro instituti nostri ratio-
ne paucis disseramus.

III.

Quod itaque attinet voces **תְּשֻׁבָּת** & **תְּשֻׁבָּת**, (nam has
duas, cum in scriptura conjunctæ reperiantur, hîc etiam conjun-
gere,

gere, non adeò improbable erit.) sunt voces origine Hebrææ & quidem pluralis numeri, הַ Hagedia s. demonstrativò affectæ: & derivatur altera quidem à radice אור h. e. lucere, altera à radice תָּמַם h. e. perfectum esse. Rationem hujus derivationis haud certè incongruam reddunt ipsi Thalmudistæ in Mafs. Joma. c. 7.

fol. 33. 2. למה נקרא שמן אורים ותומים שמאורין : ארת דבריהן / תומים שמשלימין ארת דבריהן :

Quare vocatur nomen illorum Urim & Tummim : Urim, quia illuminabant verba ipsorum. Tummim, quia perficiebant verba illorum. Vid. Clar. Buxtorf. Pater in Lexic. Hebr. p. 13. & Filius in Exercit. Philolog. III. p. 277. qui etiam aliud testimonium ex Thalmude Hierosolymit. & Thargum Jonath: affert, cujus posterioris verba, utpote priora paulò latius explicantia, nos Φιλαναπολινογλωσσίας ἐνεκα huc transcribere operæ pretium ducimus, quæ ita habent :

ותתן בחשן דינא ית אוריא דמנהרין : מליהון ומפרסמין סמירן דבית ירשאל וית תומינא דמשלימין בעובדיהון לכהונא רבא דתבע אולפנא :

Et Indes pectorali Urim, quæ illuminant verba illorum & revelant occulta domus Israël, & Tummim, quæ perficiunt operibus suis sacerdotem magnum, qui querit doctrinam à Domino per ea. Relinquitur ergò τὰ Urim & Tummim à luce & perfectione ita dici, qualis verò illa fuerit, non liquet: vid. Buxtorf. loc. cit.

IV.

Atque has harum vocum radices esse, constans Philologorum & Lexicographorum est sententia. vid. Pagnin. in Lexic. in radic. אור & תָּמַם. Schindlerus in Lexic. Pentaglott. col. 42. Buxtorf. Lexic. Hebr. pag. 13. & 64. & in Lexic. Chaldaic. Thalmud. Rabb. num. 45. Castellus in Lexic. Heptaglott. n. 65. Ravanell. Biblioth. S. Tom. 2. p. 1522. Martinius in Lexic. Etymolog. in voce Urim. Sixtin. Amama in Antibarb. Bibl. lib. 2. p. 566. & in Genfur.

fur. Vulg. Verf. pag. 123. Delrio Disquisit. Magic. lib. 4. c. 1. qv. 2. sect. 2. Momma de Oeconom. Eccl. c. 9. pag. 367. aliique qvampurimi, adeo ut haud immerito ad omnia Lexica Ebraeorum, Christianorum, Protestantium & Pontificiorum provocet Amama l. c.

V.

Magnus autem ille Pontificiorum Promachus Cardinalis Bellarminus auctoritatem Vulgatæ Versionis, & infallibilitatem Romani Pontificis asserturus novam his vocibus originem affingere non erubuit: Verba illius ex lib. 4. de P. R. cit. B. Meisner. Phil. Sobr. part. 2. c. 3. qv. 3. sect. 1. hæc sunt: *Nec obstat, quod Judæi & Judaizantes dicant, אורי non significare doctrinam, sed splendorem à radice אור, & תומים non significare veritatem, sed perfectionem à radice תם, nam magis credendum est Hieronymo, qui vertit doctrinam & veritatem, & LXX, qui verterunt ἀλήθειαν καὶ ἀλήθειαν, quàm omnibus Rabbini, & hinc dicendum est: אורי deduci à ירה, quod est docuit, & תומים à Rad. אמן, quod est credidit. Egregia certe & digna tanto viro sententia! sed quid mirum? cum auctoritatem Pontificis propugnaturi, nescio quid non asserere soleant Papicolæ: scilicet, quot hic verba, tot ferè Φοβλὺνδ ἀνέσματα, ea autem ad examinis incudem revocare nolimus omnia, aliis eadem relinquentes. Egregiam huic rei navârunt operam B. Meisn. loc. cit. & Chamier Panstrat. Cath. T. 1. l. 3. c. 3. § 5. Ea autem, quæ scopo nostro inserviunt, in compendium ita redegit Epitomator Bellarmini. F. I. Baptista De Seoïs Tom. 1. p. 215. *Jussit, inquit, Dominus poni in rationale Pontificis אורי & תומים Urim & Tummim, (quicquid dicant Rabbini (ἀλήθειαν καὶ ἀλήθειαν, juxta septuaginta, Doctrinam & veritatem juxta Hieronymum, nempe, (ut in margine scriptum) à ירה Jarab docuit, & אמן Aman credidit. Verùm monstrosa admodum & absurda hæc est derivatio, & (ut verbis utar Clar. Dilherri. lib. 1. Elect. p. 36.) omnia Grammaticorum tribunalia perfringit, ipsiq; analogiæ Grammaticæ repugnat,**

gnat, quippe nunquam ira mutari, nedum abjici solent literæ
radicales, quin aliquod earundem signum aut indicium relin-
quatur, nam ex quiescentibus Pe Jod si primâ radicali derivata
vel Jod nudum abjiciunt, vel à fronte tegendum in Vau Cho-
lem mutant: vid. Schich. Horol. Hebr. p. m. 30. & à quiescen-
tibus Pe Aleph orta, regularia plerumque sunt, nec primam
radicalem amittere solent. Quod ipsum agnovit Clar. Hach-
span. in Not. Phil. part. 1. p. 82. qvi, hæ, inquit, *derivationes fal-
sæ sunt & ridiculæ, si enim אורי* ab הורה *docuit, unde א*
in illud irrepfit, & si תומי ab אמני *cur Aleph abjectum, Mem-
verò dageffatum.* Egregia certè est similitudo, quam affert:
in Cenfur. Vulg. Vers. loc. cit. Amama. Balbus, inquit, apud
Ciceronem lib. 2. de Nat. Deor. Neptunum à nando derivabat, uni-
câ literâ retentâ, at hõc in persona Cottæ falsè ridet Cicero, aitq;
Balbus sibi in ea originatione magis visum natâsse, quàm Neptu-
num; Nam stante Bellarmini sententiâ post abjectas literas ser-
viles unica tantum in qualibet voce litera remanet, quod in hac
lingva, (nullò scil. signò remanente) prorsus insolens & inusi-
tatum. Argumenta illius quod attinet, fatemur quidem Se-
ptuaginta in his, ut in aliis, sensum potiùs, quàm verba vertisse,
inde tamen certi quid statuere velle absurdum est, nam de vo-
cibus Hebræis, non ex versionibus, sed ex fonte ipso dijudican-
dum, & Hieronymus, licèt Ebrææ lingvæ peritissimus, in mul-
tis tamen se verborum ambiguitate deceptum & in transferen-
do hallucinatum fuisse, ipse in Commentario ad cap. XIX. Esaiæ
fatetur; ejus igitur versioni omnimodam fidem habendam esse,
stultus est, qui dixerit. vid. Sixtin. Amama l. c. atqve hinc
etiam ipse Bellarminus à sociennis suis deseritur, quippe qui
lingvæ hujus illò peritiores communem amplecti sententiam,
non dubitarunt: Unus pro omnibus erit Arias Montanus, is in
libro suo de Aharone Insigne illud ex usu & natura sua *Urim*
& *Tummim* dici, & ex verbo per inflammationes & perfectio-
nes reddi posse asserit: Conf. Cornel. à Lapid. in Exod. p. 548.
& Delrio Loc. cit.

VI. Di-

VI.

Diximus paragr. III. Nomina hæc esse pluralis numeri, atque hoc ipsum liquet ex terminatione ־ים , quam pluralis Numeri esse largiuntur omnes, quotquot Grammaticorum se profiteri filios volunt, quamquam negari non potest, multa reperiri nomina, quæ terminationem quidem pluralem, sed significationem singularem habent. Causæ autem, cur ita adhibita sunt, variæ afferuntur. Nonnulli secuti Cornelium à Lapide loc. cit. dicunt, hic esse Enallagen Numeri pluralis pro singulari, quam certè in scriptura ubi tatisimam esse ad denotandam rei excellentiam & magnitudinem testatur B. Glasius Philol. S. lib. 3. tract. 1. can. 24. pag. 88. & ex illo Hervart. in Scrutin. Philol. pag. 14. Nec forsitan aliena Hachspanii opinio, qui loc. cit. pluralem numerum ad exhibendam perfectionem adhibitum fuisse asserit. Nos gemmas illas dupliciter probabimus, duodecim adeoque numero plures fuisse dicimus, ideoque ad denotandam hanc pluralitatem Numerum pluralem, quippe qui vi vocis plura importat, adhibitum fuisse contendimus.

VII.

Diximus præterea esse אֵל demonstrativò affectas: Non autem possumus illis assentiri, qui cum R. Bechai, Nachmanide, aliisque faciunt, & ideo אֵל illud adhibitum dicunt, ut denotetur $\text{אֵלֶּיךָ מִן הַשָּׁמַיִם}$ esse, nam hanc sententiam veritati minus congruam esse, inferius probabitur: sed nos asserimus, אֵל illud adhiberi הַשָּׁמַיִם ad confortationem sensus, ut loquuntur Hebræi, h. e. ob singularem Emphasin, ut non simpliciter, sed cum additâ notatione, adhibeantur, ut digito quasi monstretur, dicendo istas illuminationes, istas perfectiones. Ita Arias Montanus. Conf. Cornel. à Lapide L. c. nam hoc proprium illius officium esse, vel ex solo capite septimo Esa. vers. 14. liquet: vid. Deuteron. 3. 25. Quamquam

B

non

non negemus, ה illud *ἀνεμῖ μὲν* plurimis in locis adhiberi: vid. Glasius Philof. S. lib. 4. tract. I. pag. 642. Hervart. in scrut. Philolog. pag. 146.

IIX.

Diximus denique has voces haud incommodè conjungi posse; notandum verò, eas non solum conjungi, sed etiam *synchdochicè Urim* poni solum, v. g. Numer. XXVII. 21. & I. Sam. XXVIII. 6. Causam hujus reddit R. Bechai apud Buxtorf. Exercit. cit. pag. 277. his verbis: לא הזכיר התומים וזה יורה כי האורים עיקר השמות שמכחם היו מאורות האותיות לעיני הכהן לדעת העתידות והתומים לא היו אלא לזווג האותיות זו עם זו להתמים אותם בחבור התיבות עד שיהיה לכהן הכהן תמים בידיעתן ועל כן הזכיר מה שהזכיר עיקר שהק מן התומים אבל לעולם לא היו אורים בלתי התומים כי שנהם דבר אחר ושניהם

: שלמות הענין h. e. *Non nominat hic Tummim, quia Urim fuerunt nomina Principalia, quorum virtute literæ lucem emittebant in oculos sacerdotum. Tummim, non aliò inserviebant, nisi ad combinendas inter se literas, quæ lucebant, ad perfectas inde eliciendas voces ut sacerdos in animo suo de illis certus esset; idè mentionem facit tantum principalis, & reticet minus principale. Nunquam tamen erant Urim sine Tummim, utraq; enim rem eandem & unam consiciebant & perficiebant. Hactenus Bechai, qui rectè quidem statuit, tã Urim & Tummim esse causas socias, s. ad unam eandemq; rem simul concurrere, sed an Principale Urim fuerit, Tummim verò minus principale, de hoc meritò dubitamus, præsertim, cum, (quod etiam*

etiam notandum) in sacris literis modò *תא Urim*, modò *תא Tummim* præponantur, hinc enim æqualitas illorum vel maximè patefcit. Satis de his nominibus ipsis.

IX.

Versiones quod attinet, de earum præstantia & utilitate disferere nostri non est instituti. Illas certè non negligendas esse censemus cum Magno Heinſio, cujus verba in Prolegom. Aristarchi S. p. m. 665. contra contemptores illarum hæc sunt: *Quid Thargumistæ verè eruditissimi, quid Septuaginta, quos Apostoli non se me expriment, quid Symmachus, quid Aquila, quid Theodotion, quid alii ad veram verbi DEI explicationem conferant, non magis forsan satagitis, quàm utrum Empedocles an stertinium deliret acumen*: Omnes autem à nobis ut hîc afferantur versiones, non est, quod à nobis quis expectet, præstantiores adduxisse sufficiat.

X.

Primas itaqve Orientalibus tribuimus, & Syrus, Arabs & Samaritanus nomina ista rectè verterunt per voces, eandem,quam Ebrææ,significationem habentes, nam,ut loquitur Aben Esra: **שפה אחר דברים אחרים**, *labium unum & verba diversa*, h. e. ut explicat Celeberr. Pocho-kius in Nor. Miscell. ad Port. Mos. p. 5. Unius lingvæ Dialecti variæ, quarum Hebræa Mater, reliqvæ autem filiæ Matri non absimiles. Vid. Hotting. in Smegmat. Orient. Paraphraſtes verò Chaldæus Onkelos voces Ebræas retinuit, terminatione saltem Ebraicâ **וי** in Chaldaicam **וי**, mutatâ. Atqve hoc ipsum nonnulli factum putant ex odio in Christianos, quod quidem longè maximum esse vel ex hoc Thalmudistarum liqvet, in Masſechet Sanhedrim: c. 7. fol. 59. i.

אומר רבי יוחנן גוי שעושק בתורה חייב מיתה
שני הורה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה
: להם h. e. ut vertit Clar. Cocceus in Excerpt.
ad Gemar. Sanhedrin. pag. 274. *Dixit Rabbi Jochanan, Gen-
tilia, si operam det legi, reus mortis, quia dicitur, Legem tu-
lit nobis Moses hereditatem; Nostra scilicet hereditas est, non
illorum.* vid. hac de re plura apud Hachspan. ad librum
Nizzachon, p. 278. Gerson in Thalmud. pag. 67. & Pfeiffer.
in Not. Philol. ad libr. סור מרע: Nos autem illum ideo
illud fecisse non credimus, cum titulò isto, (Christianorum
scilicet) ut ait Schichardus in Bechinat Happerusch. pag. 24.
longè fuerit antiquior; sed potius asserimus illum ex igno-
rantia fecisse: quandoquidem enim sub templo secundò vi-
xit, à quo ex mente Hebræorum, ut Disputat. sequente au-
dietur, abfuerè *תא Urim & Tummim*, veram harum vocum
vim & significationem ignoravit; noluit itaque Paraphrasin
suam malà & incongruà harum vocum translatione defæda-
re, ratus forsàn melius esse tacere, quàm malè loqui.

XI.

Græcas versiones quod concernit, nec illæ conveniunt:
Optima, & quæ ad veritatem Ebraicam quàm proximè ac-
cedit, est Aquilæ, qui vertit *Φωτισμός και τελειώσεις*, h. e.
illuminationes & perfectiones. Longius verò ab eadem re-
cedit LXX viralis, quæ per *δήλωσιν και ἀληθείαν*, h. e. *decla-
rationem & veritatem* transtulit. Atque hæc versio, quæ vo-
ces quidem planè incongrua, quæ sensum verò non aded est
incommoda, ideoquæ, ut rectè monet Buxtorf. in Exercit.
cit., non simpliciter rejicienda, aut exagitanda, nam si rem
ipsam spectemus, ea omninò ex ordinatione divina virtu-
tem *δευλάσεως* & docendæ *ἀληθείας* habuit, atque expecio-
rali, cui inserta erant *Urim & Tummim*, omnis divinæ veri-
tatis cognitio, & voluntatis Dei populo communicata fuit,
ut

ut loquitur Clariss. Heinsius in Exercit. ad N. T. p. 587. Ex eo autem, quod tum Aquila, tum LXX. vocem Theraphim, iisdem quibus Urim & Tummim, vocibus transtulere, ortum suspicor, quod nonnulli *Urim & Tummim* Theraphim fuisse arbitrentur: vid Clariss. Seldenus de Diis Syris Syntagm. i. p. m. 102.

XII.

Ex Latinis Vulgatus & Hieronymus (nam has duas diversas esse versiones notissimum) Septuaginta secuti, *Doctrinam & veritatem* verterunt, de quibus cum idem sit, ac de Septuaginta iudicium, nolimus idem hic repetere, ne actum agamus. Paucis: sensum potius, quam verba respexerunt, & ineptum, esse inde desumptum Bellarmini argumentum supra par. 5, demonstravimus. Arias Montanus verò, nec non Tremellius ac Junius, lingvæ Hebrææ peritissimi, cur non verterint, causam, video nullam, nisi quod ille ideo fecerit, ne æmulis suis Vulgaræ versionis Patronis ansam calumniandi relinqueret, à quo tamen se non fuisse immunem ipse conqueritur in præfat. Bibl. Interlin. & (cit. Riveto in Isagog. pag. 147.) in peculiari Opere de Liter. Hebraic. Scriptione. Hos verò non aliam habuisse causam arbitror, quàm quod, ut ipsi in Not. Marginal. ad Exod. XXIX. 30. fatentur, quæ & qualia fuerint, non constet. Satis de his vocibus, Pergimus ad alias.

XIII.

Tertia vox est שׁוֹרֵט seu *pectorale*, vel, ut alii, *Rationale*; Quænam autem vera & genuina ejus sit origo, non adeò facile est expiscari: Ipse Kimchius, & qui eum sequuntur, Lexicographorum quamplurimi, Pagninus utpote, Avenarius, Schindlerus, Buxtorffius, Castellus, aliiq; nullam hujus vocis radicem, ponunt. Forsterus vel ex odio in Judæos, quò ipsum flagrasse, testis est Clariss. Schichard. in Bechinat. Happerusch: pag. 108. vel quod forsàn verius, usitatam nominum formationem spectando, Nun illud fervile facit, & à radice שׁוֹרֵט , h. e. *filuit*, derivari asserit, ideò quia tacita Dei voluntas in eo comprehen-

deretur. vid. Mercer. ad Lex: Pagnin. Aliis placet hanc vocem à $\omega\pi\eta\eta$, quod *augurari* vel *divinare* significat, deductam esse. sed cum longius petita sit ista derivatio, eam non ita magni momenti judicamus.

XIV.

Versiones quod concernit, à variis variè vertitur. Ex Græcis Svidas per $\lambda\omicron\gamma\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu$ vertit, quod ita describit: $\lambda\omicron\gamma\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu$ τὸ μαντεῖων, ὅπερ ἐΦέρει ὁ ἱερεὺς, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγυκεκολλημένοι οἱ ἐν λίθοι: hoc est: *Oraculum, quod gestabat Sacerdos, in quo insculpti erant duodecim Lapidēs.* Septuaginta modò $\lambda\omicron\gamma\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu$, modò, (quod rectius) $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$: $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ verò non incommodè dici posse patet ex definitione τῶν $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$, quam habet Svidas. L. c. $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$, inquit, τὰ ὡραῖα τῶν Θεῶν λεγόμενα. *Oracula sunt divina responsa.* Hinc etiam Judæis dicuntur concredita τὰ $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ τῶν Θεῶν, Dei eloquia vel responsa: hoc est, sanctissima illa sacramentorum literarum oracula. Josephus voce Ebræa retentâ quidem, sed paululum immutatâ, Essen appellat. Ἔσσην μὲν καλεῖται, σημαίνει δὲ κατὰ τὴν ἐλλήτων γλῶσσαν $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$. *Essen vocatur, significat autem Græcorum linguâ Rationale* Lib. 3. Antiquit. Jud. cap. 8. p. m. 85, Phil. Libr. 3. de Vit. Mos. etiam $\lambda\omicron\gamma\iota\omicron\nu$ appellat Drusus verò: Ad Loc. difficil. Exod. cap. 50. $\omega\epsilon\iota\sigma\eta\theta\iota\omicron\nu$ dici mavult, & mendum in loco citato Josephi esse arbitratul.

XV.

Ex latinis Vulgatus & Hieronymus itidem Septuaginta secuti, vertunt *Rationale*, quod ipsum cur fecerint, rationes dantur variæ. Meisnerus Phil. Sobr. part. 2. sect. 9. quæst. 3. *Rationale*, inquit, *dicitur est, quod, cum per illud ederentur divina responsa, non visa fuerit res quædam irrationalis, sed ratione & intelligentia pollens.* Petrus Cunæus Libr. 2. de Republ. Hebr. cap. 1. pag. m. 123. Choschen seu *rationale*, ait, *dicebatur, propterea quod cordis rationisq. sedem cingeret.* Tremellius verò & Junius, quibus assentitur Drusus loc. cit., pectorale trans-

transtulerunt. Alii rationale dictum putant, quod inde ratio-
 nes seu consilia certa & perfecta redderentur: Rationem enim
 & consilium temeritati & casui contraria esse, testis est Cicero
 lib. 2. de Divinit. cap. X. & alibi. Ex Germanicis Piscator reddit
 ein Brust-Tuch/ respiciens fortasse ad illos, qui pectorale ver-
 tunt, Lutherus vertit ein Schildlein/ idque forsan ab externa
 forma, quâ, ut multis placet, clypeum seu scutum referebat.
 Atque hinc non ineptè suspicantur nonnulli originem traxisse
 gentilium morem, qui Sacerdotes suos, quos Marti consecra-
 tos, Salios dixere, æneo quodam pectoris tegumentò gaudere
 caelestiaq; habere arma jusserunt, quæ Ancilia dicta cælitus de-
 lapsa fingeat maximus superstitionis Autor Numa Pompilius,
 ut refert Livius Decad. 1. Libr. 1. pag. m. 64. & ex eo Dionys.
 Halicarnass. Lib. 2. Scilicet hoc certum, imò certissimum, Gen-
 tiles multa, tam quâ sacra, tam quâ profana, ex Judæis hausisse
 eademque minus bene intellecta in superstitionem traxisse:
 Pulchrè Taubmannus in præfat. ad Cirin Virgilii: *in sacris, in-
 quit, literis paucas historias esse arbitror, miraculis præsertim aut
 mysteriis insignes, quas Diabolus, cujus sunt partes intervertendi
 veritatem, non amulanter, ut Tertullianus loquitur, affectavit ex-
 primere.* Sic Sacerdotes Ægyptiorum auream imaginem, cui
 nomen ἀλήθεια seu veritas, coll. gestasse, testis est Ælianus lib.
 14. Var. Histor. cap. 14. & Diodor. Sicul. Lib. 2. Rer. Ægyptiac.
 Vid. hac de re. Scaliger lib. 7. de Emendat. Tempor. p. m. 654.
 Grotius in Nor. ad Exod. 28. 30. Dn. D. Calovius in Bibl. Illustr.
 ad Eund. loc. Qvistorp. ad Eund. loc. Dilherr. in Elect. Libr. 1.
 pag. 36. Martinus in Lex. Etymol. in voce Urim. Spencerus in
 tract. de Urim & Tummim, aliiq; Cæterum de gentilium in-
 imitandis Ebræotum ritibus *κακοζηλία* quædam habet M. Kip-
 ping. Antiquit. Rom. libr. 1. cap. 10. & 12. & multò plura B. Fa-
 bricius in proluxa illa & verè erudita sub præsidio Clariss. Dil-
 herri Jenæ olim habita Disputatione, cui nomen *SIMIA DEI
 DIABOLUS*, quod effatum à Clar. Schich. in Jure Regio:
 pag. m. 26. adhibitum immeritò suggillat Spencerus loc. cit., di-
 gnus, qui ideo notetur à Clariss. Carpzovio ad loc. cit.
 Schichard.

XVI.

Hoc autem, quod diximus pectorale, non saltem dicitur simpliciter חֶשֶׁן, sed cum addito חֶשֶׁן הַמֶּשֶׁט Pectorale iudicii, ideo quod in eo erant Urim & Tummim, per quæ Pontifex Judicia Dei abscondita revelare poterat. Judæi hac de re non consentiunt. AbenEsra in Comment. ad Exod. 28. 30. ait significare: רִיבּוֹ הַשֵּׁם וּגְזִירוֹתָיו הַעֲתוּדוֹת. *Judicia Dei & decreta ejus futura.* Rabbi Salomo Ben Melech in Michlol Jophi dicit ita vocari, לפי שהיו עליו האורים והתומים, *Quia* שהימוריעים משפט האדם כשהיו שאלים בהם: *in eo erant Urim & Tummim, quæ docebant, quomodo se gereret homo, cum interrogaret ea.* Quæ reliquorum sint sententiæ, cum allatæ sint à Drusio loc. cit., nolumus hic easdem adducere. Tremellius verò & Junius forsan non incommodè verterunt *pectorale juris*, quia eo induebatur summus Sacerdos consulentibus Deum de jure responsurus. Nec certè rejicienda illorum opinio qui Enallagen, ut ita loquar, substantivi pro adjectivo esse volunt, ut scilicet posterius substantivum loco adjectivi sit, quod in sacris admodum usitatum multis exemplis ex utroque fœdere probat Glasius Phil. S. lib. 3 tractat. I. cap. 8. m. 2. p. 34. seq. & ex eo Herv. Scrut. Philol. p. 6.

XVII.

Restat, ut quid fuerit, & quomodo confectum fuerit istud pectorale, disquiramus. Vestem Sacerdotalem fuisse notissimum est, nec est, qui ipsum negare audeat, cum expresse illius in scriptura fiat mentio. Fuere autem (ut de his *ὡς οὐραγόδω* agamus) vestimenta Sacerdotalia duplicis generis, alia Sacerdoti vulgare Pontifice communia, alii Pontifici propria. Illa fuerunt quatuor, scil. כִּתְנָתוֹ מְכַנְסִים foemoralia. מגבעת Tiara & אֲבִנֵי בַלְתֵּיִם Baltheus. Hæc fuerunt quatuor sequentia. מעיל Palliolum, אֲפֹרֶת humerale. חֶשֶׁן Pectorale, & צִיָּע Cidaris sive corona: Vestium autem Pontificis, aliæ vocabantur זָהָב בְּגָדָיו seu aureæ, aliæ לבָן בְּגָדָיו seu albæ, quæ ex filo sex duplicato & lino tenuissimo solo confectæ erant, atque hinc

hinc etiam Pontifex מרובה בגדים multis vestib⁹ amictus dicitur:
 Vid. Sigonius de Republ. Ebraor. l. 2. c. 81. Cuneus de Republ. E-
 braor. lib. 2, c. 1. Seldenus de Success. in Pontific. lib. 2. cap. 7. &
 Maimonides in Hilchot Kele Hammichdash. cap. 10. Fuit itaque
 vestis Sacerdotalis ex serico & auro confecta, spithamæ unius
 longitudinem & latitudinem habens, cujus talem ex Maimonide
 descriptionem habemus. *Quæ ratio erat ipsius operis Coschen:*
contexebatur vestis quædam מעשה חשב opere ingenioso polymito,
ex auro, Hyacinthino & coccineo dibapho, purpurâ & Byssô viginti
octo scelis: longitudo erat cubitus, latitudo spithama, ita ut quadrat-
tum esset & undiquaque spithamale, sicut dicitur: quadratum erit
& duplicatum. Exod. 28. Plura vid. apud Maimoniden. locô
citato.

XIIX.

Quartum denique & ultimum vocabulum est אפוד seu hu-
 merale quod derivatur à radice אפר, quæ idem significat, ac
 חגר, ligare, constringere. Et hoc ipsum variè in sacris adhiberi
 solet. modo enim accipitur pro tenui illo, & è lino confecto ami-
 culo כהן הדות seu Sacerdotis vulgaris & levitæ, ut videre est ex
 I. Samuel, II. 18. ubi de Samuele è tribu levi oriundô & quidem ad-
 huc puero dicitur, quod fuerit amictus Ephod lineo, in signum, ut
 annotant Rabbi Levi Ben Gersom, David Kimchi & Aberbanel
 : השם לעבוד' השם *Quod esset separatus admini-*
sterium Domini, כי יהיו לבושים אותו כל הכהנים. Deinde significat
vestem sive longam, sive brevem, sive Regum, sive Sacerdotum,
vid. Kimchi ad loc. cit. Samuel. sumitur etiam collectivè, ut com-
prehendat, tum Amiculum, tum Urim & Tummim, ac pectorale,
vid. I. Sam. XXXVI. 7. Propriè denique & specialiter accipitur
pro veste summi Sacerdotis, h. e. amiculo superhumerali ex coc-
cino, hyacintho & byssô contexto, cujus prolixam descriptionem
vide apud Maimoniden loc. cit. & Joseph. lib. 3. Antiquit. Jud. c.
8. conf. Rabbi Salomo, & Aberbanel ad Loc. cit. Exod. Atque hæc
de evolutione nominum seu ονομαστικῶς sufficiant: nos brevita-
tatis Studiofi ad alia progredimur.

C

CAP.

CAP. II.

Autor τῶν Urim & Tummim qui fuerit. Eruditorum, de eo
 dissensus. Bechai, Nachmanidis, & aliorum sententia ἀχεροπόιντόν ἢ
 statuentium sententia impugnata. Fuit משעה יד seu opus manu fa-
 ctum. Tὰ Urim & Tummim quid fuerint. Autorum dissensus.
 Rabbi Salomo Ben Melech citatus. Non fuit scriptura nominis tetra-
 grammati. Cabbalistarum & aliorum opinio rejecta. Non fuerunt
 Theraphim. Theraphim quid. Nec fuerunt ipsum Coschen seu pecto-
 ratorale; Cur. Fuerunt duodecim gemmae pectorali insertae. Ratio
 hujus sententiae adducitur.

Rem itaque ipsam aggressuri de τῶν Urim & Tummim Effici-
 ente, Forma, Materia, usu & duratione & his annexis paucis dis-
 feremus.

II.

Quod primum concernit, quis praestantissimi hujus Insignis
 Aharonitici autor fuerit, de eo ut loquuntur Hebraei, in Thalmuds
 Pefachim fol. 112. & Nidda fol. 66. n. 1. אין כל עצמעות חכמים
 שוות: Non omnes eruditorum digiti sunt aequales. Multi iiq; do-
 ctissimi Viri tam ex Rabbinis, quam Christianis מעשה שמים &
 ἀχεροπόιντόν n dicant, Deumq; ipsum hujus Insignis Authorem
 faciunt. Ita enim Aberbanel Commentar. in Legem fol. 199.
 ולהיות בחשן האורים והתומים מעשה שמים ולא מעשה-
 חרש לכן לא נזכרה בהם לשון עשיה כשאר הכלים והכגים
 ונזכרו בהם הוריע למעלתם וכמוהו וישכן מקדם לכן
 ערן את הכרובים ולא נזכרו הכרובים קדם לכן וכמו
 : שכתב הרמבם. h. e. Quia in pectorali erant Urim & Tummim
 opus divinum non artificis, ut reliqua vasa & vestimenta, non dicitur
 facta esse, & ad indicandam excellentiam illorum ה הדוכרים ה
 occurrit, sicut Gen III 24 in הכרובים & nulla ejus ante facta
 est mentio, uti Ramban scripsit: Verba Rambanis, ad quae provocat
 Aberbanel, ut ut satis proluxa. hic tamen afferre non gravahimur.
 Nulla omnino fit mentio τῶν Urim & Tummim inter opera Artificum,
 & qui-

Et quidem neque in mandato, neque in eius executione, ut expressè dicitur. Et fecit Ephod, & fecit Chosben, sed non dicitur, & fecit Urim & Tummim: quod si opus artificis fuisset, sine dubio prolixius de illis, quàm de ullo alio differuisset, aut si brevius de illis loqui voluisset, dixisset saltem. Et facies Urim & Tummim, sicut ostensum tibi est in monte, ex auro puro & argento facies ea. Et postea. Nunquam alius, facit, quàm Moyses solius mentionem, in præcepto, quando dicit, Et indes in pectorale Urim & Tummim, quare, quia fuerunt opus Artificis, neque opifices ad illarum confectioem neque Ecclesia quicquam de suo contulit, sed fuit secretum, quod traditum fuit Moysi ex ore ipsius Dei, & ille scripsit ea cum summa sanctitate, fueruntque opus divinum. Hactenus Ramban; consentit R. Bechai in Comment. ad Loc. cit: Exod. cujus verba eadem ferè cum his, allegata vid. à Claris. Hotting. Exercit. AntiMor. p. 88. conf. Arias Montanus in Aharone, Junius in Not. Margin. ad Exod. loc. cit., Piscator ad eund. loc. Simlerus ad eund. loc. Calvin. ad Exod. XXXIII. 3. Baumbach, in tractat. de Urim & Tummim: Henr. Alting. Th. Problemat. Loc. 1. probl. 6. Hotting. loc. cit., qui ibidem ex Græcis Severum pro sua sententia adducit.

III.

Nos autem pace tantorum virorum, & salvâ eorundem auctoritate alteram sententiam potiore statuimus, quâ asseritur, in signo hoc opus Bezaleelis fuisse. Færemur equidem Deum justis Mosen, ut inderet pectorali Urim & Tummim, exinde tamen non sequitur, Deum ipsum gemas istas, quas *Urim & Tummim* fuisse inferius patebit, perfecisse, has enim à Bezaleele elaboratas esse nemo facile negaverit, cum expressè in scriptura dicatur Exod. XXXI. 2. Bezaleelem impletum fuisse Spiritu Dei ad faciendum opus in auro & argento & sculpendis lapidibus, & quodvis, (notanter quodvis) opus ingeniosissimum fecisse asseratur. Hinc ita Aberbanel ad Exod. XXXV. 30. scribit: *בבצלאל הכמה עיונות וחכמה מעשית וידערת אומנויות מתחלפים*
In Bezaleele fuerunt speculativa & practica scientia, variorum item opificiorum peritia. Nec est, quod dicant nonnulli, priorem sententiam

tentiam ex eo stabiliri, quod in loc. cit. Exodi, ubi hæc describuntur, non adhibeatur vox **ועשיר** *Et facies* (ut in reliquis,) sed **ונתת** & *indes*, nam si modo inspiciatur versus viges. sext. ejusdem capituli, apparebit, eandem vocem adhiberi de annulis aureis, qui in extremitate **תשן** seu pectoralis poni debebant, hos autem ab ipso Deo, non à Bezaleele confectos esse, quempiam invitâ & reluctante veritate Hebraicâ asserturum, ut credamus, adduci non possumus. Hæc de efficiente.

I V.

Quid fuerint **תא Urim & Tummim**, dicturi, Cimmeriis & plusquam Ægyptiacis involvimur tenebris, quid optimum factu sit, omnino nescii: Bene Philologorum haud ultimus in Elect. cap. V. pag. 35. *Major*, inquit, *in horum vocabulorum explicatione convenientia non est, quam inter Horologia;* imò verè huc quadrat Scitum illud Ebræorum **הנה כל המפרשים נבכו בזה ופירשו בן חמור נושא ספריהם פרושים שונים און חמור נושא ספריהם**: h. e. *Omnes interpretes hic perplexi sunt, & tam varias afferunt explicationes, ut Asinus non possit ferre libros illorum.* Omnes ferè sententias scire cui volupe, consulat Cornel. à Lapide: in Comment. ad Ex. XXVIII. 30. Ravanell: Biblioth. S. in voce Urim. Martin. in Lexico; in voce eadem: Edon. Neuhuf. Fatid. S. lib. I. p. 19. seq. nos potiorum adductione contenti erimus.

V.

Nonnulli **תא ἐπέχεν** eligere malunt, & tanquam rem absconditam & occultam non inquirendam esse statuunt, rati tacente Scripturâ sibi quoq; tacendum, nam nescire velle, quæ Magister optimus docere non vult, erudita est inscitia. Huic sententiæ fovet Rabbi Salomo Ben Melech in Michlol Jophi. **לא נתברר אצלנו מזה הם האורים והתומים כי ודמה לבי הפסוקים שהם רבר אחר זולתו אבני החשן ורשי פירש שדחה כתב שם המפורש שדחה נותנו בתוך כפלי החשן ולפי נודע האמת: Non liquet nobis, quid Urim & Tummim fuerint; Ex Scriptura autè mihi verisimile videtur fuisse aliud quid, quam Lapides pectoralis, & Raschi dicit fuisse Scripturâ nominis mirabiliter expoziti inditi duplo pectoralis: Verum non constat, an hoc verum sit: Consentiant**

tiunt Rabbi David Kimchi, & Abraham Zeba in Zeror Hammor, quorum verba citata vid. apud Buxtorf. Exercit. cit. p. 288. conf. Castellus in Lex. Heptaglott. Schich. de jure Regio: p.m.18. Martin. in Lexic. in voce Urim: Valæus in Loc. Comm. & ipse etiam Buxtorfius post recitatas aliorum opiniones, *difficile est, ait definire, quod scriptum procul dubio non sine certo consilio retineat, suffecerit scire, fuisse quædam symbola extraordinaria.*

VI.

Altera sententia est illorum, qui existimant, fuisse *vel Urim & Tummim*, scripturam hominis mirabiliter expositi & ineffabilis, quod *שם המפורש* illi vocant. (vid. de eo Reuchlinus de Cabbala: Petrus Galatin. de Arcan. Cathol. Verit. & Buxtorf. in Lex. Ebr. in voce *היה*) vel insculptam vel inscriptam ab ipso Deo lapidibus, vel à Mose mediante divinâ revelatione factam aut excogitatam, & duplicationi pectoralis insertam. Quale autem fuerit istud Nomen, non consentiunt de eo inter se istius sententiæ Patroni. Autor libri Zohar ait, fuisse nomen quadraginta duarum & septuaginta duarum literarum. vid. Buxtorf. Exercit. cit. & hunc sequitur Baal Hatturim. Alii tetragrammaton fuisse existimant: ita Cabbalistæ, quorum sententiam refert Abarbanel ad Loc. cit. Exod. nec non Rabbi Salomo, Bechai, Isaac Arama & alii, Verùm cum hæc sententia è fordidis lacunis sit hausta, & meras fabulas, & plusquam aniles nugas contineat, & prætereà nullò Scripturæ fundamentò nitatur, improbanda omninò est, & rejicienda. Excipiunt quidem, ex eo, quod cum omnium vestimentorum & vasium confectio in Scriptura describatur, horum autem nulla fiat mentio, sequi omninò, quod fuerit divinum quid, & per consequens nomen Dei inscriptum. Verùm, quàm infirmò hoc ipsum tibicine nitatur, antea demonstravimus, imò hoc ipsum pro nobis urget Nobiliss. Constant. L'Empereur, in Not. ad *Odoiragion* R. Moïsis, Kimchi. *Si quæris, inquit, quid Urim & Tummim fuerit, non omninò mihi falli videntur ii, qui à gemmis pectorali inditis ista non distinguunt, quandoquidem Artificibus non seorsim fuere commissæ faciendæ.*

VII.

Tertia est eorum, qui putant, *Urim & Tummim* fuisse *Teraphim* s. imagines, quarum in scriptura fit mentio. De *Teraphim*, hic prolixius agere, nostri non est instituti: Paucis ut tangamus, Ita describuntur in Pircke Rabbi Eliezer. Edit. Vorst. p. 9. Quid fuerunt *Teraphim*? *Mactabant primogenitum hominis, & ejus caput diffindebant, & sale atq; oleo condiebant, & inscribebant lamina aurea nomen immundi spiritus, istudq; sub lingua ejus reponebant, & collocabant illud in pariete, & accendebant coram eo lucernas, & supplicabantur illi, & loquebatur cum iis.* Idem habet Elias in Tisbi, cit. Athan. Kircher. in Oedip. Ægypt. Tom. I. Syntagm. 4. pag. 238. vid. Mercerus ad Lex. Pagnin. in voce *תְּרָפִים*. Lutherus in cap. 30. Gen. Abulensis ad eund. loc. Vatablus ad eund. loc. Rivetus ad eund. loc. Seldenus de Diis Syris. Syntagm. I. c. 2. p. in. 97. seq. Cornel. à Lapide in cap. 30. Gen. & cap. 18. Judic. Hotting. in Histor. Orient. lib. 1. c. 8. Heidegger. in Histor. Patriarch. Tom. 2. Exercit. I. §. 37. Gafarellus in Curiositat. p. 65. & Michaelis in Not. ad eundem, qui etiam ibidem imaginem *תְּרָפִים* *Teraphim* exhibet. Atque huic sententiæ favit olim Christophorus à Castro lib. 3. de Vera fut. cognit. c. 3. refutatus à Riveto Tom. 2. Op. Theolog. fol. 1145. Et nuper Spencerus in disert. citat. qui hanc ipsam sententiam multis rationibus probat: Sed quàm monstrosa sit ista opinio, luce meridianâ clarius, nam ex identitate, vel, quod certe rectius, affinitate significationis ad identitatem rei non valet consequentia, nam simulabant tantum, ut ait Seldenus locò proximè citatò, *תְּרָפִים* *Teraphim* sanctitatem *תְּרָפִים* *Urim & Tummim*: Sed de his & aliis Spenceri vid. Clar. Carpzov. in Notis ad Schichard. jus Regium pag. 44. seq.

IIX.

Nec prætereunda illorum sententia, qui *תְּרָפִים* *Urim & Tummim* ipsum *תְּרָפִים*, s. pectorale fuisse arbitrantur: sed erroneam esse & planè falsam hanc sententiam, nemo non videt, cum expressè verba summi Legislatoris habeant: Et *indes pectorali Urim & Tummim*. Et certè *דיס אגד תְּרָפִים* distant, & inter se pugnant res, quæ inferitur, & id, cui inferitur, nec credendum, Deum tanquam *תְּרָפִים*

ἕως

Esus & ordinis authorem *adva* Mofi præcepisse: eâdem itaqve facilitate, quâ asseritur, destruitur hæc opinio.

IX.

Misis itaqve his omnibus, eorum legimus vestigia, qui ipsas duodecim gemmas pectoralis duplo inditas esse *rd Urim & Tummim* statuunt. Et hujus sunt sententiæ R. Azarias in Meor Enayim, Brentius in cap. 28. Exod. Fagius in Paraph. Chaldaic. ad idem caput. Oleaster in eund. Loc. aliq; quamplurimi, qui easdem *Urim* dici volunt ob splendorem s. fulgorem, & *Tummim* ob perfectionem eandemq; summam, nam non dubium, quin gemmæ tot invicem conjunctæ, & unam quasi representantes valdè fullerint, & insignem à se splendorem lucis ad instar projecerint, quippe vis unita fortior, & quin perfectæ fuerint & integræ, nullòq; vitio vel maculâ notatæ: & certè si unum spectemus, ita eas appellare non absurdum foret, eò quod Pontifex pectorali, cui inditæ erant, indutus, lucidam & perfectam, h. e. claram & apertam, certam & veram, non ambiguam, qualem Oracula gentilium, dare responsum potuerit. Et hanc sententiam veram esse, probatur ex silentio Scripturæ; quippe quæ non meminit alterius rei, quæ nomine isto gauderet, nam cum Moses in omnibus recensendis, quæ ad sacra vasa & vestimenta pertinebant, accuratissimus sit, & ne minutissima quidem prætermittat, non credibile est, ipsum illud reticuisse, si *Urim & Tummim* diversum quid ab istis gemmis fuissent, imò exactiorem certè, si id fuisset, scriptura hujus Insignis declarationem & descriptionem dedisset, nunc autem ne verbò quidem de eo agi, textum inspicienti manifestum est. Nec est, quod quenquam moveat dictum Levit. VIII. vers. 8. *Et apposuit illi pectorale juris, indiditq; pectorali Urim & Tummim*, nam hic saltem narratur, quomodo Moses Aharonem vestitu illo sacro ornaverit. Benè B. Qvistorpius in Comment. ad eund. loc. *Nihil*, inquit, *ibi aliud agitur, quam quod primum sacerdos hoc suo ornatu inducitur, qui scribitur, ut est factum*. Hæc de forma.

Reliqua Disputationi sequenti
relervamus.

תהלה לאל יתברך :

Egre-

EGregium conaris opus, feliciter, opto,
Cedat, & ex votis, sunt mea vota, tuis.

Depropem.

ANDR. SENNERTUS, P. P.

Academ. Sen.

Ad

Clarissimum Dn. M. Disputantem,

Amicum plurimum colendum;

A*Rdua, quæ tractas, ostendunt mentis acu-*
men,

Ac benè ditatas pectoris acris opes.

Hinc redeunt fructus Patriæ, Patriq₃ verendo,

Letaq₃ gaudendi surgit utriq₃ seges.

Me quoq₃, qui viridi cinxit tua tempora lauru,

Proventus studii tangit, Amice, tui.

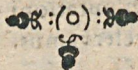
Gratulor hinc Musis, Patriæ, Patriq₃, tibiq₃.

Nemo etenim hinc operam perdidit ac oleum.

f.

CHRISTIANUS Köhrenssee

P. P.

05 A 1530

ULB Halle 3
003 778 681

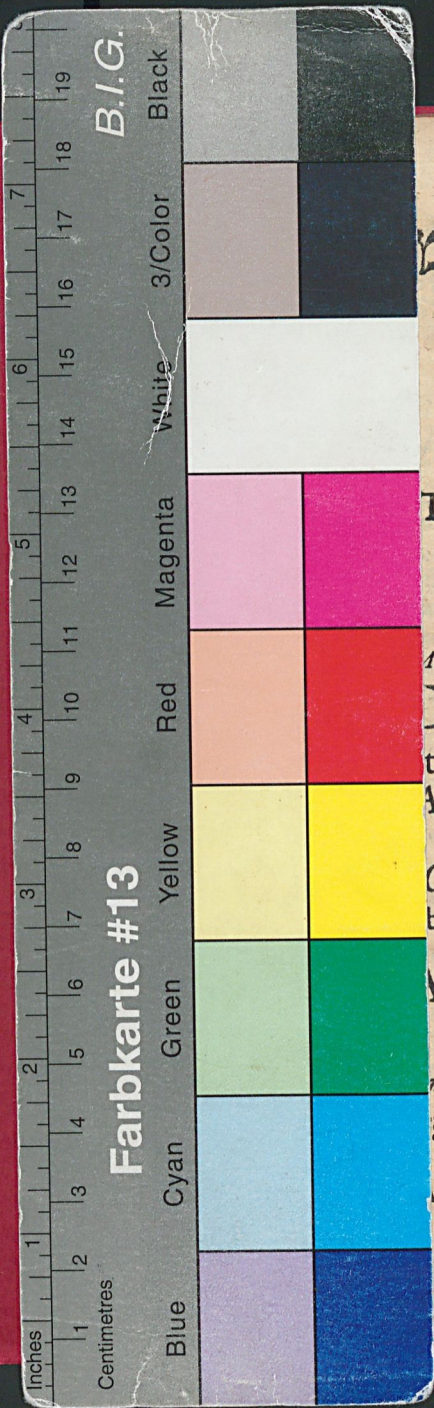

56

VDA7

6.

בש הקבר :
אורים ותומ XXXIX

De
& Tummim

TATIO PHILOLOGICA
PRIOR,

Quam

SUB PRÆSIDIO
EMPLISSIMI & EXCELLENTISSIMI
DREÆ SENNERTI,

tal. Profesforis Publ. celeberrimi,
Academia SENIORIS
venerandi,

CLYTA LEUCOREA

blica συμφιλολογώντων εξέτασις
submittit

ANNES Delreich / Scanus,
A. & R.

In Auditorio Majori.
m VI. Octobr. M. DC. LXXVII.

WITTEBERGÆ,
ATTHÆI HENCKELII, Acad. Typogr.